

INGE HOET EN
ANN MASSEI

Wachten op een u-turn in het subsidiebeleid?

INLEIDING

Waarom is U-turn geen vast gegeven in het aanbod van maatregelen ten aanzien van ernstige recidivisten?

Paradoxaal genoeg ligt het moeilijk om tegelijk als volwaardig alternatief voor de gevangenis erkend te worden én succesvol in te grijpen op alle leefgebieden van jonge ernstige delinquenten.

ONTSTAAN

Het idee om te gaan werken met harde-kernjongeren is in het midden van de jaren '90 ontstaan bij de Antwerpse politie. U-turn is gegroeid vanuit een gemeenschappelijke frustratie van politie en justitie: steeds dezelfde jongeren terugzien voor dezelfde (zware) delicten. Tegelijkertijd reageerde ook de politiek: veiligheid stond en staat nog steeds hoog op de politieke agenda en de toegenomen geweldscriminaliteit is vaak voer voor de media.

Het was van meet af aan de bedoeling om iets uit te werken voor (meerderjarige) delinquenten die door zowat iedereen als 'afgeschreven' worden beschouwd: zware geweldsplegers, recidivisten, zonder werk of opleiding, bendeleiders die gedreven worden door kicks, die zich niet storen aan normen en gezag en die het hele circuit van jeugdrechtbanken en jeugdstellingen al hebben doorlopen. Uit onderzoek bleek dat het met deze jongeren na hun meerderjarigheid niet beter gaat, integendeel: ook al hebben de meesten al een voorwaardelijke of effectieve gevangenisstraf gekregen, toch blijft het recidivecijfer bijzonder hoog¹, nagenoeg 80 %. Volgens Nederlands onderzoek zou het recidiveniveau na intensieve ambulante begeleiding² veel lager liggen (gemiddeld 50%).

De maatschappelijke kost van delinquent gedrag is bijzonder hoog. Alleen al het verblijf in de gevangenis kost 27.740 euro per jaar (in 2000) per gedetineerde³. Ambulante intensieve begeleiding heeft niet alleen betere resultaten op het vlak van recidive, maar is ook goedkoper, namelijk 11.315 euro per cliënt voor een begeleiding van één jaar.

Tijd dus voor een vernieuwde aanpak waarin de filosofie van integraal werken (justitie, hulpverlening, politie, tewerkstellings- en opleidingssector) en van intensieve begelei-

¹ Volgens R. LOEBER, N.W. Slot en J.A. SERGEANT (*Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie: omvang, oorzaken en interventies*, Houten, Bohn Stafleu van Loghum, 2001) is het recidiveniveau van harde-kernjongeren na detentie nagenoeg 80%.

² W.M. KLEIMAN en G.J. TERLOUW, *Kiezen voor een kans: Evaluatie van harde kern projecten*, WODC onderzoek, 1997.

³ Fatik, Tijdschrift voor strafbeleid en gevangeniswezen, 2000.

ding op verschillende leefdomeinen voorop staat. Na jaren van voorbereidend onderzoek, intensief overleg binnen de verschillende sectoren, ontwerpen van vormings- en begeleidingsmodellen, ging U-turn op 1 december 2000 van start.

U-TURN

U-turn is een vorm van conditionele hulpverlening en biedt plegers van gewelddelicten en recidivisten een kans om een bocht van 180° te maken.

De jongeren krijgen - voorwaardelijk - een intensieve begeleiding van maximum één jaar, op alle vlakken, met als doel maatschappelijke reïntegratie en verbetering van de persoonlijke vaardigheden. Nevendoel is het voorkomen van recidive.

Voor de aanpak van de harde kern is een speciale methodiek ontwikkeld die wordt aangeduid met de term individuele trajectbegeleiding (ITB). ITB is in dit geval een niet-vrijblijvende, intensieve, ambulante begeleiding gedurende een periode van minimum zes maanden tot één jaar. Deze begeleiding is opgezet rond alle leefgebieden (werk, woonst, budgetbegeleiding, relaties, middelengebruik, ...) en wordt op maat van de jongere uitgewerkt. Naast het werken rond de verschillende leefgebieden, besteden we veel aandacht en zorg aan het thema 'hervalpreventie'. Aan de hand van gesprekken en oefeningen wordt gewerkt rond het inzicht van jongeren in hun gedrag, hun persoonlijke risico's en hoe zij in de toekomst beter op bepaalde situaties kunnen reageren.

In aanvulling op de individuele hulpverlening volgt elke jongere binnen U-turn de actieve groepsvorming. Deze vorming is een vast onderdeel en is uitgewerkt rond persoonlijke en sociale vaardigheden, agressie management en terugvalpreventie. De doelgroep van U-turn bestaat immers voornamelijk uit plegers van gewelddelicten. Deze groepsvorming omvat een zestiental sessies verspreid over drie maanden en stoelt op de principes van het ervaringsleren.

EVALUATIE

U-turn is succesvol

In 2004 werd door de Universiteit van Gent een onderzoek gedaan naar de resultaten van U-turn, zowel op het vlak van de verbetering van de leefsituatie van jongeren als op het vlak van recidive. Op beide niveaus scoorde U-turn meer dan behoorlijk.⁴

Eén op twee jongeren slaagt erin om zich een jaar lang aan de voorwaarden te houden en rondt het project positief af. Voor elke jongere die de begeleiding beëindigde was een duidelijke verbetering zichtbaar op verschillende leefgebieden (o.a. tewerkstellingspercentage) én naar recidive.

Een vergelijkende studie maakt duidelijk dat harde-kernjongeren die U-turn volgden driemaal minder in aanraking komen met politie dan de vergelijkbare testgroep.

---

⁴ F. CAMMAERT, K. VAN ALTERT en L. WINKELMANS (promotoren P. PONSAERS en J. CHRISTIAENS), *Monitoren van de effectiviteit van alternatieve sancties, onderzoeksrapport*, UGent, januari 2005.

Daarnaast is U-turn de helft goedkoper dan de gevangenisstraf, zoals hierboven reeds vermeld.

WAARDERING EN SUBSIDIES

U-turn is gestart in december 2000, dankzij het federale grootstedenbeleid. Het betreft hier een 'impulsfonds' dat U-turn tot 2005 volledig bekostigde. U-turn kreeg zo de kans zich een plaats te verwerven als alternatieve sanctie en een hiaat in het aanbod naar ernstige recidivisten op te vullen.

Zowel de doelgroep waarop U-turn zich richt als de werkwijze binnen het project (intensieve trajectbegeleiding en agressie-managementtraining) zijn uniek in Vlaanderen. Net omwille van die werkwijze en het werken op verschillende leefgebieden is de vraag tot wiens bevoegdheid U-turn behoort, niet eenvoudig te beantwoorden.

Om met meer zekerheid subsidies te verwerven zou U-turn een aantal beperkende keuzes moeten maken zoals:

- werken met een hogere case-load per begeleider en dus een minder intensief aanbod doen;
- zich beperken tot het organiseren van een vastgesteld aantal uren vorming zonder meer;
- enkel probatiedossiers aanvaarden (en zich beperken tot 'alternatieve bestraffing');
- zich beperken tot het uitwerken van een begeleiding op slechts één domein: verslavingszorg óf tewerkstelling óf schuldbemiddeling;
- de begeleidingsduur verkorten met een maximum van drie maanden en
- de doelgroep verbreden naar veelplegers en minder ernstige delinquenten.

Er is bewust niet voor gekozen om op die manier te werken, met de hoge slaagkans en het succes van U-turn tot gevolg!

Net omdat het aantal begeleidingen per fulltime beperkt is, kan zeer intensief op alle leefgebieden worden gewerkt en kort op de bal gespeeld. Het maximum aantal begeleidingen dat één fulltime tegelijk kan opnemen is vastgesteld op acht.

Gemiddeld zijn er twee gesprekken per week en hebben de hulpverleners de mogelijkheid om huisbezoeken te doen en jongeren te begeleiden naar externe diensten.

Deze case-load staat in schril contrast met het vooropgestelde aantal van 40 begeleidingen per fulltime zoals voorzien binnen bijvoorbeeld de nationale proefprojecten of het Globaal Plan.

De keuze van U-turn om zeer intensief te werken in een beperkt aantal dossiers bepaalt precies de positieve uitstroom van het project.

Net omdat harde-kernjongeren worstelen met een meervoudige problematiek kan enkel met een integrale aanpak een bocht van 180° (U-turn) ingezet worden. Harde-kernjongeren die zonder meer de gevangenis verlaten, komen meer dan waarschijnlijk terecht in dezelfde vriendenkring, hebben precies hetzelfde gebrek aan vaardigheden om om te gaan met hun omgeving, hebben vaak een nog hogere schuldenlast dan voor hun hechtenis, hebben minder kans op een vaste job door het 'onverklaarbare' zwarte

gat in hun c.v. enz. Enkel door een langdurige begeleiding op alle leefgebieden is dan een échte 'ommekeer' mogelijk.

Net omdat het een integrale begeleiding betreft, kan op maat van de jongeren een totaaltraject worden uitgewerkt. Alle leefgebieden hebben een directe of indirecte link met elkaar. De trajectbegeleider kan als regisseur de vooruitgang op de verschillende leefgebieden aansturen. *Wat haalt het uit om afbetalingsplannen uit te werken als niet tegelijkertijd werk wordt gemaakt van vast werk? Hoe zinvol is het om jongeren te wijzen op risicosituaties of agressieve gedragingen als zij niet worden getraind om anders met deze situaties om te gaan? Welk verschil is er op lange termijn als harde kern jongeren van werkplaats naar werkplaats overstappen zonder te leren omgaan met frustraties of gezag? Hoe zelfredzaam worden jongeren wanneer zij enkel moeten ingaan op een werk-aanbod zonder zelf te leren hoe een c.v. te schrijven, een sollicitatiegesprek te voeren, zichzelf telefonisch kandidaat te stellen, op het internet vacatures te vinden?*

Voor al het voorgaande is tijd en maatwerk een noodzaak. Dat is precies wat U-turn aanbiedt.

Tenslotte zijn net binnen de juridische kaders van probatie en V.I. de meeste harde-kernjongeren terug te vinden. De stok achter de deur is zeer duidelijk; U-turn kan worden opgelegd als (laatste) kans tot reïntegratie voor deze zware doelgroep. Juridisch-technisch zijn op het vlak van de projectfinanciering de bevoegdheden echter zo verdeeld dat de 'harde kernen' binnen probatie tot de bevoegdheid van het (federaal) ministerie van Justitie behoren en de voorwaardelijk invrijheidgestelden onder (Vlaams) welzijnsbeleid. Probatie wordt als 'alternatieve straf' omschreven, V.I. als vorm van 'hulpverlening' of 'reïntegratie'. De doelgroep van U-turn: 'harde-kernjongeren' wordt hierdoor technisch ingedeeld in twee groepen met twee verschillende overheden als verantwoordelijke uitvoerder.

U-turn is om al die redenen niet in te passen in de bestaande regelgeving. De werking van het project is niet onder te brengen onder de bevoegdheid van één enkel ministerie. Tot op heden lijkt dit het struikelblok voor een duidelijk beleid ten aanzien van de harde kern waarover zo vaak wordt gesproken.

De sleutel tot succes van het project lijkt onverenigbaar met de sleutel tot subsidies.

U-turn is het enige project in België dat zich specifiek tot deze doelgroep richt. Het succes van U-turn werd op basis van wetenschappelijk onderzoek duidelijk aangetoond, maar de bestaande regelgeving maakt dat het project toch met een onzekere toekomst worstelt. Slechts tot het einde van 2006 zijn er subsidies voorzien; voor dit jaar gebeurt de subsidiëring vanuit het Veiligheids- en Samenlevingscontract.

Welzijn en Justitie lijken de bevoorrechte partners te zijn om de toekomst van het project te garanderen, maar het antwoord dat U-turn daar totnogtoe kreeg was negatief.

In december 2003 ontving U-turn nog de 'Belgische Prijs voor Criminaliteitspreventie 2003' als erkenning voor haar bijzondere werking. In 2004 eindigde U-turn tweede bij de uitreiking voor de Provinciale Veiligheidsprijs. De voltallige Commissie Strafrechts-toepassing (Justitiehuis Antwerpen) en de psychosociale diensten van de gevangenis- en Hoogstraten en Merksplas ondersteunden de subsidieaanvraag van U-turn door te duiden op het belang van de werking voor de sector en de harde kern.

Dus U-turn draait volop, is succesvol, wordt aangesproken als volwaardig initiatief voor de gevangenisstraf, heeft een steeds groeiende toestroom van cliënten, wordt gewaardeerd door veldwerkers, verwijzers en de overheid en kreeg zelfs de prijs van 'beste' Belgische preventieproject ...

Welke noodzakelijke voorwaarde mist U-turn vandaag om meer toekomstzekerheid te hebben?

Maart 2006
Uturn@skynet.be
www.uturnproject.be